

LÉGÖRVÉNYBEN A LÉGIIPAR

Minden jel arra mutat, hogy az Öböl-válság véget vetett annak a fellendülésnek, amelyet a világ légitársaságai élveztek nyolc esztendeje. A profit szempontjából 1988 volt a csúcsev, ekkor az IATA-hoz tartozó légitársaságok összesített nyeresége 1,2 milliárd dollár volt.

Az Öböl-válság kirobbanása óta az emelkedő kőolajárak hatásaként a légitársaságok már többször jelentettek be tarifaváltozást. A mintegy 200 légitársaságot tömörítő nemzetközi légiközlekedési egyesülés, az IATA tagjai augusztus óta átlagosan 20 százalékkal emelték a repülőjegyek árát. A számítások szerint ez az áremelés csak töredékét fedezi a kerozin drágulásának: augusztus elején a légitársaságok még 16 centet fizettek az üzemanyag literjéért, november közepén viszont már 29 cent volt a kerozin literje. Az áremelkedés tehát csak ebben az időszakban meghaladta a 80 százalékot.

Ezért 1990 már a nehézségek éve volt. Még a harmadik olajválság előtt emelkedtek a légitársaságok működési költségei (elsősorban a munkabérek), ugyanakkor jócskán veszített korábbi dinamiz-

vekedése, valamint az utasok számának a csökkenése az amerikai légitársaságokat: Az elmúlt 12 évben összesen 200 légitársaság fuzionált, illetve szüntette be működését csőd miatt. A „túlélők” egyre nehezebb körülmények között működnek, profitrátájuk folyamatosan zsugorodik. Sőt, a PanAm és az Eastern valószínűleg nem éli majd túl az újabb árrobbanást.

Az USA hajdanvolt legnevezebb légitársasága, a PanAm az elmúlt 10 esztendőben több mint 2 milliárd dollár veszteséget „hozott össze”. Az elmúlt két esztendőben nem sikerült a cég vezetésének fuzionálásra hajlandó partnert vagy vevőt találnia, így az utóbbi hetekben a menedzsment kénytelen volt pénzteremtő „vállalkozásokba” fogni. A patinás légitársaság 400 millió dollárért adta el útvonalait az USA-ból Londonba a United Airlines-nak. A Lufthansa 150 millió dollárért vásárolta meg a PanAm útvonalait Berlinből és Berlinbe. Egyelőre nem sikerült vevőt találnia a PanAmnek a New Yorkot Bostonnal és Washingtonnal összekötő, óránként induló ingajárataira. Az útvonalak eladása mindaddig tart majd, ameddig csak olyan útvonalak maradnak a PanAm tulajdonában, amelyek nyereségesek.

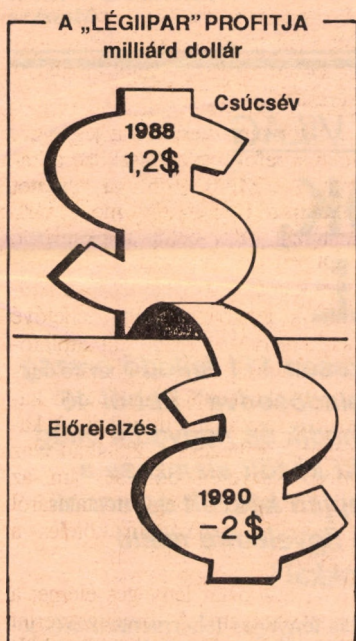
A csőd szélén áll az Eastern Airlines is, amely már az olajválság előtt is napi egymillió dollár veszteséget „termelt”. A kerozin árának emelkedése a napi veszteséget további egymillióval növelte.

A világ légitársaságainak többsége a következő hónapokban a veszteségek mérséklése érdekében egyes útvonalakon ritkítja, illetve beszünteti járatait. Hírek szerint mintegy 10 százalékos csökkenés várható 1991 első negyedében a nemzetközi járatok számában. (Jelmező a légitársaságok költségcsökkentési erőfeszítéseire: az USA légtérében a belföldi járatokon tilos a dohányzás, így a repülőgépek üléseiből eltávolítják a hamutartókat. A Boeing 737-es így 23 kilogrammal lesz könnyebb. Már arról készülnek statisztikák, hogy egy-egy amerikai légitársaságnál a hamutartók eltávolítása naponta hány tonna üzemanyagmegtakarítást jelent...)

Megrázta a bombaüzletként számoltartott repülőgépgyártást, hogy az elmúlt hónapokban a kedvezőtlen üzletmenet hatására számos légitársaság lemondta — még bírság fizetése mellett is — rendeléseit, illetve kérte a gyártókat a jövő évre tervezett szállítások késleltetésére, elhalasztására. Frank Shrontz-nak, a Boeing elnökének véleménye szerint a következő 15 esztendőben a légiutasok száma átlagosan évi 5 százalékkal növekszik majd. Véleménye szerint ezt a növekvő forgalmat egyre kevesebb légitársaság fogja majd lebonyolítani, a légitársaságok száma ugyanis a gyilkos versenyben csökkenni fog.

Az igazi áldozatok mégis az utasok, akik egyre többet fizetnek a repülőjegyért. És kilátás sincs arra, hogy belátható időn belül legalább megállna a viteldíjak emelkedése.

**GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER**

musából az utasok számának növekedése. A második negyedévben a KLM, a Lufthansa, a Swissair, valamint az SAS profitja 75 százalékkal csökkent az első negyedév nyereségéhez képest. A növekvő hitelkamatok pedig visszafogták a légitársaságok hitelfelvételeit. Különösen visszaesett az új gépek beszerzésére felvett hitelek összege.

Az előrejelzések szerint az IATA-tag légitársaságok az 1990-es esztendőt összesen kétmilliárd dollár veszteséggel zárják. Pedig a viteldíjak emelése mellett igyekeznek mindent elkövetni működési költségeik lefaragása érdekében: ingatlanokat adnak el, dolgozókat bocsátanak el és járatokat állítanak le.

Az Öböl-válság kirobbanása óta eltelt időszakban a világ légitársaságai — az IATA adatai szerint — 800 millió dollár veszteséget voltak kénytelenek elszenvedni. Ennyi tehát az iraki invázió közvetlen kára a világ légitársaságainál. Közvetett kár, hogy a turizmus drámai módon visszaesett a Közel-Keleten. Ennek „eredményeként” augusztus óta az El-Al izraeli légitársaság forgalma 50 százalékkal csökkent, s hasonló a visszaesés az Egyiptair-nél is.

Számottevően sújtja az olajár nö-

991-RE

K" NEM CRA

kell, és a tízszeresét kapják vissza. Az ilyen embereknek kell előtérbe kerülniük. Ne a Munkaügyi Minisztérium vagy a Goszkomtrud szabja meg, hogy kinek mennyit, hanem azok, akik racionálisan tudják felhasználni a munkaerőt. Ez a gyógyulás útja. No és persze a tulajdonviszonyok megváltoztatása.

Nálunk tulajdona van a pártnak, a szakszervezetnek, az úttörőknek, csak éppen az állampolgárnak nincs. A jogfosztottakat és kisémmizetteket könnyű kézben tartani, mert mindig megalázkodnak. Azt várják, hogy számukra is leessenek morzsák, szóval minden bajunk az ideológiából fakad, mert valójában nagyon gazdagok vagyunk és egy év alatt hihetetlen fordulatot tudnánk végrehajtani. De érdemes elolvasni a Lityeraturmaja Gazetában megjelent, s a finn kormány megbízásából vezető nyugati közgazdászok által készített prognózist: enyhén szólva más képet vetít előre, mint Maszljukov. S én ezzel értek egyet, mert látom azokat az erőket, amelyek képe-

sek a fordulatra. De ehhez nem a szavakban, hanem a gyakorlatban kell leszámolni a gazdálkodás sztálini modelljével.

Milyen irányba mozdíthatja a folyamatokat a nemzetközi támogatás, amely egyben a Szovjetunió növekvő mértékű eladósodását is jelenti?

► A járható út nem a korlátlan hitelfelvétel, amely előbb vagy utóbb a visszájára fordul, hanem egy átfogó „Marshall-segély” lenne, hogy a hitelezőkkel közösen megállapítsuk a teendőket, a célokat és a megvalósítás eszközeit, mechanizmusát. Például meg kell tanulnunk a normális adózás menetét, azt, hogy mi a tőzsde, a bank, stb. Egy ilyen Marshall-terv nemcsak a termelésen keresztül segítene csatlakozni a civilizációhoz, de a technológiák elsajátítása révén is. Ez az „innen egy milliárd, onnan egy milliárd” segítség nem ad semmit, csak egyre mélyebbre húz a mocsárban. Kiszámították, hogy a felelőtlen gazdálkodásból származó éves veszteségek annyi kárt okoznak az országnak, mint a világháború négy éve. S ezt semmilyen hitel nem töltheti fel. Az országba 1974. és 1984. között 176 milliárd dollár folyt be — és mi lett belőle?

Az optimizmusom, hogy a következő év fordulatot hozhat, tehát nagyon is feltételes. Azon múlik, hogy milyen emberekkel és milyen ideológiával vágunk neki.

LAMBERT GÁBOR
Moszkva

VÁLTSÁG, HARMADIK VILÁG

RÉNHANGOK, THALLÁSSAL

A Világbank szerint az összesen 111 fejlődő ország közül 69 van „túlzottan eladósodva”. Ebből 46 kritikus mértékben. A harmadik és negyedik világ adósságproblémáinak itt közölt elemzése a Világbank tanulmánya alapján készült és annak filozófiáját tükrözi — figyelemre méltó „áthallásokkal”.

szágokkal — foglalkozik. Ez a terv azzal számol, hogy a Valuta Alap és a Világbank esetről-esetre pénzügyi támogatást tud nyújtani azokhoz az adósságelengedésekhez, amelyeket az adósok és a hitelezők egymás között kialakusznak és amelyeket középtávú alkalmazkodási program kísér. Miután a Brady-terv Mexikó esetében elérte az első áttörést, következtek a bankok megállapodásai Costa Ricával, a Fülöp-szigetekkel, Venezuelával, továbbá Marokkóval.

Ami a „negyedik világot” illeti, 1988 óta a Párizsi Klub tagjai már rutinszerűen engednek el ezeknek a — főleg fekete-afrikai — adósoknak a kormány hiteleiből és az elengedés mostanára eléri a követelések kétharmadát. Továbbá számos fejlett ipari ország — például az USA, Kanada, Franciaország és az NSZK — a fejlesztési hiteleket teljesen leírta, illetve ajándékká alakította. Végül pedig: a legszegényebb országok részesülhetnek a Világbank és a Valuta Alap részéről által kidolgozott speciális programokból, amelyek hiteljellege már csak formális.

Kétségtelen, hogy az adósságelengedés az érintett fejlődő országok számára a devizaháztar-

tás lényeges tehermentesítését jelenti, hiszen kevesebb pénzt kell a külföldi adósságszolgálatra fordítani, ami enyhít a devizaínségen. Csakhogy egyúttal rendszerint gyengül az ország saját felelősségérzete és a gazdaság alkalmazkodási kényszere.

Másfelől pedig az adósságkönynyító intézkedések nem történhetnek azoknak az államoknak a költségére, amelyek — hála kötelelenségérzetüknek és gazdaságpolitikai felelősségtudatuknak — a kedvezőtlen körülmények ellenére is mindig teljesítették az adósságszolgálatot. Még a fejlődő országok közül is több mint 60 tartozik ebbe a körbe.

Egyedi esetekben és igen gondosan kell mérlegelni és a konkrét körülményekbe ágyazni az adósságelengedés alkalmazott módszerét. Az adós ország mindenekelőtt megvalósíthatónak látszó szanalási programot kell, hogy elindítson. Csak akkor lehet egy jól adagolt adósságelengedésnek egyáltalán értelme, ha a feltételek teljesülnek. Ám ez még így sem lesz soha egyéb, mint kiegészítő elem abban az intézkedéscsomagban, amelynek megvalósítása végső soron adósok felelőssége.

S. E.

1990. DECEMBER 20.

A SUCHARD KESERÉDES HÁZASSÁGA

Rosszul megy a cigarettaiüzlet, megvették a csokoládégyárat

Elvesztette függetlenségét a svájci ipar egyik „zászlóshajója”, a Jacob Suchard cég, amely világszerte ismert a Milka és Toblerone csokoládéiról, valamint a különböző kávékeverékeiről. A világ 326. legnagyobb vállalatát megvásárolta a világ 14. legnagyobb cége, a Philip Morris, amely egyben az Egyesült Államok élelmiszeriparának első számú vállalatbirodalma. Mintegy ötmilliárd dollárért kebelezte be az amerikai vállalat a patinás svájci céget, s ezzel a felvásárlással a Philip Morris megvette a lábát Európában.

A tulaj adóssága

A Philip Morris világszerte elsősorban cigarettáiról, mindenekelőtt a Marlboróról ismert. A múlt évtized elején a virginiai óriásvállalat elhatározta, hogy szélesíti tevékenységi körét: az USA-ban folyó nikotinellenes kampány hatására ugyanis számottevően csökkent a forgalma. Megvásárolta a General Foods élelmiszeripari céget, amely évente mintegy 23 milliárd dollár forgalmat bonyolít le. Ezzel a Philip Morris az ágazat legerősebb cége lett, tavalyi forgalma meghaladta a 45 milliárd dollárt, adózás utáni nyeresége pedig elérte a hárommilliárd dollárt.

A Suchard a Nestlé és az angol Cadbury mellett Európa és a világ egyik vezető csokoládégyártója. Az édesipari cég részvényeinek többségét kezében tartó Jacob Suchard azért kényszerült a vállalatot eladni, mert mintegy 500 millió dollár személyes adóssága halmozódott fel. A csökkenő profitból már nem tudta a duzzadó kamatterheket kifizetni: 1989-ben a vállalat forgalma 4,8 milliárd dollár volt, a nyereség pedig nem haladta meg a 200 millió dollárt. (Egy esztendővel korábban a profit még 10 százalékkal volt magasabb.)

Nem akarják továbbadni

Érthető módon a Philip Morris azonnal lecsapott a kedvező lehetőségre, hiszen az élelmiszeriparban ritkán kínálkozik ekkora „fogás”. A Suchard bekebelezése után az amerikai tulajdonos azonnal cáfolta a felröppentett pletykát, amely szerint a vételnél jóval magasabb áron hamarosan eladja az új szerzeményt. Ez távolról sem áll érdekében az amerikai cégeknek. Létrejött ugyanis Európa legnagyobb kávécége, s emellett az amerikai édesipar erős pozíciókra tehet és tesz majd szert Európában. Ismeretes, hogy 1992-től a Közös Piac egységes piaccá válik, s az integráción kívüli országok cégei, európai gyártóbázissal, viszonylag kedvezőbb értékesítési lehetőségekhez jutnak, mint az óceán túlsó partjáról. Noha Svájc nem tagja az Európai Gazdasági Közösségeknek, a Philip Morris számára igen fontos piaci szempont, hogy a Suchard csokoládéi első

helyen állnak az NSZK, Franciaország és Ausztria édességpiacán. A piaci előrejelzések szerint e három országban a Suchard vezető helyét nem fenyegeti a konkurencia.

A Suchardon keresztül a Philip Morris élelmiszeripari részlege be akar törni az európai piacra: a vállalati stratégia szerint, a kávé és az édességet majd egyéb élelmiszer-ipari termékek követik... (Érdeemes megfigyelni, hogy a Philip Morris cigarettaiágazata már évtizedek óta igen jó pozíciókkal rendelkezik kontinensünkön, hiszen a legtöbb országban ma már licencei alapján gyártják a vállalat márkás füstöltínvalóit.)

Marad a Cadbury

Az angol Cadbury cégnél, a Suchard felvásárlását követően, pánik tört ki, a vállalat vezetői nem tartották kizártnak, hogy most ők következnek. A

Philip Morris ugyanis nemcsak tőkeerejéről, hanem étvágyáról is híres. A Cadbury — amely a Schwepes üdítőitalok gyártója is — éves forgalma meghaladja a négy milliárd dollárt, „méretei” alapján ideális felvásárlási célpont lehet a Philip Morris számára. Nagy-Britanniában csokoládéi listavezetők, malajziai gyára és hongkongi elosztóközpontja pedig elősegíthetné az amerikai vállalat hön óhajtott terjeszkedését Délkelet-Ázsiában.

A Cadbury azonban a jelek szerint talpon marad, egyelőre nem veti ki reá hálóját a Philip Morris. Ennek egyik oka az lehet, hogy a Cadbury tevékenységében nagy szerepet játszik az üdítőital-ágazat, amely nem igazán kedves az amerikai cég számára. (Virginiában ugyanis nem tudják egyelőre elfelejteni az 1986-os üdítőital-fiaszkót. Ekkor kényszerült a Philip Mor-

ris nyolc évi kínlás után eladni a Seven-Up üzletágat. Ráadásul veszteséggel: 1978-ban a vételár 540 millió dollár volt, nyolc esztendővel később — s közben volt néhány inflációs év az USA-ban — már csak 500 millióért tudott túladni a ma ismét népszerű üdítőitalon.)

A svájciak nem túlzottan boldogok, hogy a Suchard amerikai kézbe került. Számukra ez legalább akkora megrázkódtatást jelent, mintha valamilyik híres óragyár vagy bank kerülne külföldi tulajdonosválogatás alá. Természetesen a tulajdonosválogatás nem érinti majd a márkanévet és a kiváló minőséget. A Jacobs kávé, a Toblerone, a Suchard és a többi csokoládé népszerűsége és keresettségére mit sem fog eszökkenni. Az izletes Suchard tejsoklik azonban mostantól már az amerikai tulajdonosnak „tejelnek”.

(— asz —)

ÖNKISZOLGÁLÓ TÉVÉMŰSOR

Gombnyomás a reklámszünetben

Ürbéli csatornák, parabolaantennák és kábelrendszerek korában az a tény, hogy az eltérő ízlésű, érdeklődésű nézők különböző tévéprogramok garadaja közül választhatnak, semmilyen újdonságot nem jelent. Am az a világszerte is ritkaságszámba menő technikai vívmány, amelyet a kanadai Videotron csoport ajánl előfizetői számára, még ezeken a lehetőségeken is túlmegy. Az észak-amerikai ország második legnagyobb televíziós csoportja ugyanis olyan újítással állt elő, hogy a nézők egy adott program más és más változatait tekinthetik meg — saját döntésük szerint.

Amikor például az idei Oscar-díj kiosztásának ceremóniáját közvetítették Los Angelesből, akkor a két nyelvi lehetőség (angol eredeti, illetve francia fordítás) mellett át lehetett kapcsolni a stúdióbeli beszélgetésre a nyertesekről, valamint a díjazott alkotásokból összeállított műsorra, netán a díszünnepségre érkező hírességek helyszíni interjúira.

S e műsorválasztó játék persze nem egyszeri alkalom volt, hanem állandó lehetőség. Az esti híradó egy rövid, kilencperces összefoglalóval indul, majd abban a néhány tízezer montreali otthonban, ahol már elhelyezték a Videowaynak elkeresztelt program apró terminálját a televíziókészülékekhez kapcsolva, választható a tucatnyi napi vezetősztori bármelyikének bővebb kifejtése, de át lehet váltani (a reklámszünetekben történő gombnyomással)

más, kulturális vagy sport-témára.

Apropó, sport. Hogy néz ki mondjuk egy jéghokimérkőzésnek ez a szakértők által interaktív közreműködésűnek titulált változata? Nos, lehet simán nézni a meccset, netán hét másodperces közbeiktatott ismétlési lehetőséggel, s sugároznak két olyan verziót is, amelyben a kamerák csupán a találkozó sztárjátékosait követik nyomon. Ugyanez egy kvízműsor esetében felkínálja a nehézségi fok „önszabályozását” a néző számára: saját maga kapcsolja be, milyen bonyolultságú kérdéseket akar hallani, válaszolhat a képernyőn feltűnő helyes vagy félrevezető feleletekből választva, s nyomon követheti eredményességét.

A Videoway idén januárban kezdte meg szolgáltatását, s azóta oly ütemben jelentkeztek érdeklődők, hogy a kanadai

médiaóriás jellemző módon tervezett reklámkampányát le is fújta. Egszerűen nem volt szükség az érdeklődés mesterséges továbbcsinolására, örültek, ha kellő tempóban fel tudták szerelni az előfizetők otthonában a kicsiny szerkezetet, amelynek dekódolás és processzoregységei mindezt a technológiai varázslatot lehetővé teszik. A havi díj mellesleg 18 kanadai dollár körül mozog, ám ezért 15 videójátékot, egy fizető tv-csatorna élvezetét, s száznál több videotext program kínálatát is kapják, köztük az egész világra kiterjedő időjárásjelentést vagy mondjuk az elmúlt év nyertes lottószámainak listáját.

S a Videotron szakemberei korántsem pihennek babérjaikon. Következő célkitűzésük, hogyan oldják meg adott képek, jelek, kimerevítését” a képernyőn.

Sz. G.

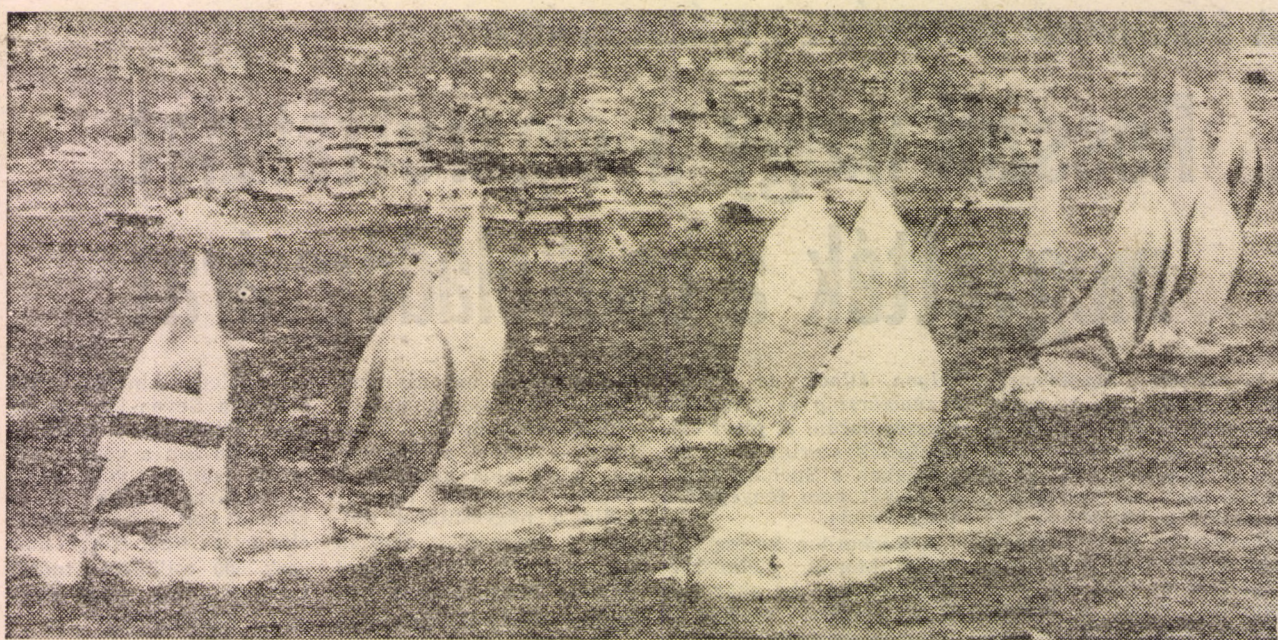
SZOMORÚ SZISZIFUSZOK

Nem vihetnek követ a hegyre

Keserű a szíve Saas Grund svájci alpi falu lakóinak: nem kaptak engedélyt arra, hogy néhány sziklával pár méterrel megmagasítsák a Fletschhorn-hegy csúcsát.

Kérelmüket 3 évvel ezelőtt nyújtották be, de Valais Kanton községi elöljárói megtagadták az engedélyt. A falucska célja, sziszifuszi munkával a 4000 méter visszahódítása. Hosszú ideig megvolt ez a csúcs-csúcs, mi több, egy méterrel még át is lépte a büvös határt. 1952-ben azonban újra mérték a hegyet, s kiderült, mindössze 3998 méterre magasodik a tengerszint fölé. A legújabb mérések még szomorúbb tényrt tártak fel, további öt méter kurtították a hegy ormából. A csökkenésben nemcsak a pontosabb műszerek, hanem feltehetően az erózió is közrejátszott.

A 4000 méter egyébként azért fontos a falu lakosainak, mert ez létektani határ hegymászók számára, csáberő az idegenforgalomnak.

SYDNEY VIZEIN

Remek fotónkon azt a pompás eseményt mutatjuk be, amikor a nagy vitorlásverseny résztvevői Sydney magasságában hajóznak. A kép láttán jogos az igény és a jókívánság: jó szélet, vitorlásmenők!

A PRO RECCÓBAN JÁTSZIK

Ünnep közeleg a vízilabdázásban, Gyöngyösi András pedig szomorú...

„Itthon erre mondják, hogy profi a hangulat”

Hadd kezdjem azzal, amit nem kérdeztem meg Gyöngyösi Andrástól. Tehát: nem beszéltünk a világbajnokságról, ahová nem utazhatott el a magyar csapat tagjaként. A kérdés — mit érez? — közhely lett volna, a válasz is, mert a korábbi viharok ellenére ugyan mit érezhet egy klasszis pólós, amikor a sportágában ünnep közeleg? Egyértelmű: szomorúságot, hogy nem lehet ott. Függetlenül az előzményektől.

Ezért aztán új csapatáról, a Pro Reccóról beszélgettünk. Arról az együttesről, ahol Gyöngyösi jól érzi magát.

■ Befogadtak — kezdi. — Eleinte volt a többiekben némi tartózkodás, ám barátságatlanságról szó sem volt. Aztán, hogy ment a játék, természetesnek vált, hogy közöttük vagyok.

— Mit jelent az, hogy „ment a játék”?

■ A kupában kiharcoltuk a négyesdöntőbe jutást, három meccsen löttem

tizenöt gólt. A Pescarának — ezen a találkozón múlt, hogy továbbjutunk-e? — hetet. A vállam rendben van, mi zavarna meg abban, hogy produkáljak?

— Milyen a hangulat Olaszországban, pólóügyben?

■ Itthon erre mondják, hogy profi. A játékosok akkor is keményen dolgoznak, ha nem látja az edző. Naponta öt órát edzünk, engem ez nem zavar, soha nem ijedtem meg a munkától. A másik oldal: csak és kizárólag vízilabdával kell törődnöm. Kaptam egy lakást, a villa, amelynek a földszintje az enyém, a tengerparton van — ideális a környezet.

— Milyen poszton játszik a Reccóban?

■ Nincs kötött feladatom, az edzőm rám bizza, hogy mit csináljak egy-egy meccsen. Nekem nagyon fekszik ez a stílus, a Fradiban is akkor ment igazán jól a játék, amikor szabadon mozoghattam.

— Az olasz nyelvvél hogy áll?

■ Beirattak a genovai egyetemre, az előkészítőn tanulom az olaszt, hogy aztán később nyelveket tanuljak, már rendes hallgatóként. A nyelveket mindig szerettem, nem hiszem, hogy gondom lesz.

— Meddig marad itthon?

■ Január elején megyek vissza, hatodikán már neki látunk a felkészülésnek. A hónap végén ugyanis rajtolt a bajnokság.

(malonyai)

LOTHAR, A VIDEOSZTÁR

Lothar Matthäus, az idei aranylabdás, a Nemzeti Sport információja szerint saját magát alakítja egy húszperces videofilm. A lap szerint „ezekben a napokban a csapból is a világbajnok labdarúgó-válogatott kapitánya folyik...” Fotó: Kicker (Nürnberg)

KÜLFÖLDI KRÓNIKA

NEW YORK: Javában zajlik az amerikai profi kosárlabdabajnokság. Erdekesebb eredmények: Houston Rockets—New Jersey Nets 101-99, Atlanta Hawks—Boston Celtics 131-114, Detroit Pistons—Minnesota Timberwolves 97-85, San Antonio Spurs—Sacramento Kings 104-88, Phoenix Suns—Philadelphia 76ers 115-96.

ALBANY: Jól szerepel a szovjet Dinamo Riga a nemzetközi jégkorongtornán. Ezúttal a kanadai vegyes válogatottat győzte le 4-2-re. Az AIK Stockholm az Egyesült Államok csapatával 7-7-re mérkőzött.

DÜSSELDORF: A jégkorong BEK hatos döntőjének helyosztóján, az ötödik helyért: Düsseldorf—HC Lugano 6-2.

SASKATOON: Az A csoportos junior jégkorong-világbajnokságon a szovjet hokizók 13-0 arányú elsőprő győzelmet arattak Norvégia ellen, Finnország—Svájc 7-1.

WASHINGTON: Az Amerikai Atlétikai Szövetség a jövő héten dönt a doppingvétség miatt felfüggesztett súlylökő, Randy Barnes ügyében. A 23 éves világesúcstartót két évre eltiltotta a szerepléstől az Amatőr Atlétikai Szövetség, miután bebizonyosodott, hogy augusztusban, a svédországi Malmöben rendezett viadalon, fennakadt a vizsgálaton.

PERTH: A franciák (Tanvier, Forget) 2-0-ra legyőzték Hollandia válogatottját a Hopman Kupa nemzetközi teniszcsapat tornán.

RÓMA: A franciák voltak Európa legjobb labdarúgói. Legalábbis a La Gazzetta dello Sport szerint. Az itáliai újság számítása alapján a franciák megelőzték az olaszokat, a volt keletnémeteket, valamint a világbajnok nyugatnémet együttest is.

HAIFA: Nem sikerült ifjúsági labdarúgónk második mér-

közése a házigazda izraeli csapat ellen. A 18 éves aluli labdarúgó-válogatottunk 1-0 arányú vereséget szenvedett. A folytatásban a magyar együttes vasárnap a jugoszlávokkal találkozhat. Győzelem esetén még van remény akár a csoportelsőségre is.

RALI A JAVÁBÓL

próbát, amelynek távja 9186 méter. A viadal útvonala ha Mauritánia és Szenegál. A tavalyi emlék: motorost segít

AMERIKAI EGÉSZSÉGÜGY

HATÁR A CSILLAGOS ÉG?

Az amerikai vállalatok számára mind nagyobb megterhelés az alkalmazottak egészségügyi kiadásainak részbeni, vagy teljes fedezése. Az Egyesült Államokban ugyanis soha nem tapasztalt mértékben emelkednek az egészségügyi szolgáltatások árai.

Az OECD-országok közül az Egyesült Államok fordítja a legtöbbet az egészségügyi kiadásokra: 1981-ben GNP 8,1 százaléka volt az arány, tavaly már elérte a 12 százalékot. Az Egyesült Államokban az alkalmazottak többségének többféle egészségügyi biztosítása van. A nagyvállalatok — ezek közül is elsősorban azok, ahol erős a szakszervezet — újabban dolgozóik betegség-biztosítási költségeinek 80—100 százalékát vállalják. A kisebb cégeknél azonban meglehetősen nagy a szóródás: egyes vállalatok nem hajlandók részt vállalni alkalmazottaik biztosítási kiadásaiból, mások viszont 30—70 százalékot átvállalnak. Nem véletlen, hogy az elhelyezkedésnél a betegségbiztosítás átvállalásának kérdése központi téma, ugyanis rendkívüli módon emelkednek az egészségügyi szolgáltatások árai.

Az amerikai vállalatok tehetetlenek ezzel az áremelkedéssel szemben, csak néhány eszközük van a kiadások növekedésének némi csillapítására. Az amerikai cégek 1988-ban alkalmazottanként átlagban 2160 dollárt fizettek betegségbiztosításra, illetve a kezelési költségek fedezésére. Tavaly viszont már 2600 dollárt, az éves növekedés tehát meghaladta a 20 százalékot. Előrejelzések szerint az idén újabb drámai áremelkedések várhatók az egészségügyi ágazatban, így az egy alkalmazottra jutó vállalati kiadás valószínűleg eléri majd a 3200 dollárt.

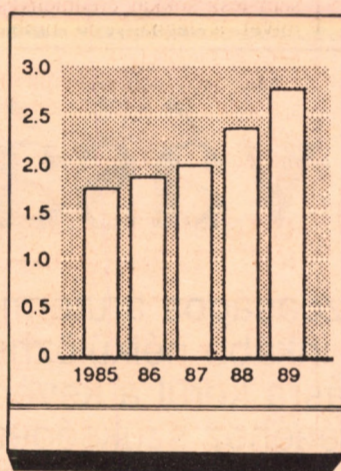
Az egészségügy szakértői szerint az árrobbanást mindenképp előlt a korszerű diagnosztikai és gyógyászati technika elterjedése idézte és idézi elő. Az orvosok a hagyományos diagnosztika helyett az igen költséges gépcsodákra bízják a betegeket. Jó példa erre, hogy míg korábban a fejfájásra az orvosok tablettákat írtak fel, napjainkban a fejfájásra panaszkodókat azonnal bonyolult — és költséges — agyvizsgálatokra utalják. A nyolcvanas évek elején a vállalatok egészségügyi kiadásaik többségét dolgozóik kórházi kezelésére fordították, ma viszont az ambuláns kivizsgálásra.

Jócskán emelkedtek a vizsgálati árak. Egy röntgenfelvétel például ma már 60—80 dollárba kerül, egy félórás általános belgyógyászati vizsgálat 150 dollárnál kezdődik. Igencsak olcsónak számít a 60 dolláros fogtömés, egy vakbélműtétért pedig a kórházak 4-5 ezer dollárt is elkérnek. Szinte hónapról hónapra emelkednek a gyógyszerárak, s nem véletlen, hogy a biztosítók mind több esetben csak az úgynevezett generikus készítmények árát hajlandók téríteni. (A szabadalmi védeltséget már nem élvező gyógyszereket a gyógyszergyárak az eredeti-

vel azonos összetételben, de „márkátlanul” gyártják. Ezeket az eredetinel lényegesen olcsóbb gyógyszereket hívják generikus készítményeknek.)

Egy nap kórházi kezelés (műtét nélkül) 1988-ban átlagosan 259 dollár volt, tavaly viszont már 415 dollár. Ilyen körülmények között mind a betegségbiztosító intézetek, mind pedig a vállalatok igyekeznek bizonyos megszorításokat bevezetni. A biztosítók egy része például a kórházak számára egyes műtétekre és kezelésekre „normát” állapít meg, s amennyiben a kórház ennél az összegnél többet számít fel, a biztosító a különbözetet nem téríti meg. A vállalatok pedig mind gyakrabban határozzák meg azt az orvosi kört, amelyhez alkalmazottaik betegség esetén fordulhatnak. Ebbe a körbe természetesen nem a „sztárok”, hanem az elismert képességű, de nem túl drága orvosok tartoznak. Újabban a vállalatok mellett tevékenykedő orvosi tanácsadószervezet véleményét is kikéri a mun-

Az egy alkalmazottra jutó orvosi költség az USA-ban (ezer dollár)

Forrás: A. Foster Higgins

kaadó, ha alkalmazottját kezelő orvosa úgynevezett high-tech vizsgálatokra és kezelésre utalja.

Az amerikai vállalatok megkülönböztetett figyelmet fordítanak a működési költségek csökkentésére, a belföldi és a nemzetközi versenyképesség megtartására, illetve fokozására. Az egészségügyi kiadások vágató növekedése nem javítja a versenyképességet, ennek ellenére a cégek kénytelenek ezen a területen is részben, vagy egészben kompromisszumot kötni. Az egészségügyi piac lényegében deregulált, a szövetségi hatóságok nem avatkoznak be a szolgáltatás árképzésébe. De mindinkább erősödik az a vállalati és biztosítóintézeti lobby, amely a törvényhozástól várja, hogy szabályozza, lelassítsa, jó esetben befagyassza az egészségügyi ellátás árszintjének féktelennek tűnő növekedését.

GONDA—SZENTGÁLI

1990. JÚNIUS 21.

KÉSZ-ség

ÜNK ÉS KIVITELEZÜNK: hagyományos
szerkezetes fa, ragasztott fa,
tekert.

FŐVÁLLALKOZÁS.

TELEPÍTÉSAINK: — tervezés és kivitelezés a
mechanikától a belsőépítészetig
gazdasági, ipari, sportlétesítmények
házak
szécsényi épületek
beton-, vasbeton szerkezetű épületek
kivitelezése és kivitelezése
tervezés készítése
tanácsadás.

készítése 24 órán belül.

vásáron

gazdaságos ártermelő állattartás
re inkább nélkülözhetetlen feltétele.
lításra kerül a keveréktakarmány
zítéséhez szükséges néhány
endezés és vezérlőpult is.
ásárlátogatók nagyobb érdeklődését
a kiváltani az élelmiszeripari
nékek csoportja. Itt a lisztfélék egyre
ülő választéka — új, esztétikusabb
magolásban — a különböző
tolmányok mellett találhatnak étel- és
eményporokat, szárasztésztákat,
yhesített gabonát, Müzli szeletet,
szerű és finom rágcsálnivalókat,
acsírát, búzakorpát és néhány
glepetést is. A korszerű
álkozásról az élelmiszerek közötti
közösségről gondoskodva
eszségügyi szakemberek nyújtanak
rmációt a gabonások pavilonjában.
egedi Ipari Vásár 1990. június
—július 8. H Gabonás pavilon.
emes lesz megnézni.

KÉTÉLŐ FORDULAT

BERUHÁZÁSI „BOOM” JAPÁNBAN

A nyolcvanas évek közepén az a mondás járta, hogy míg az amerikaiak költekeznek, a japánok szorgalmasan takarékoskodnak. Napjainkban az amerikaiak — elsősorban a fogyasztók — továbbra is költekeznek, a szigetország vállalatai viszont korábban nem tapasztalt beruházási tevékenységbe fogtak.

A japán cégek először 1988-ban fordítottak többet beruházásra, mint az amerikai vállalatok. Tavaly a két ország között tovább szélesedett a „beruházási szakadék”: Japánban 560 milliárd, az Egyesült Államokban pedig 520 milliárd dollárt fordítottak új beruházásokra. Az előrejelzések szerint az idén a szigetország vállalatai 150 százalékkal többet költenek majd beruházásra, mint 1985-ben. Ugyanebben az időszakban az USA-ban a növekedés csak 23 százalékos.

A BELSŐ PIACRA?

Japán közgazdászok véleménye szerint a belföldi beruházások dinamikus növekedése biztosíték arra, hogy az ázsiai ország mind belföldön, mind pedig a külpiacokon folytatni tudja gazdasági expanzióját. A beruházási forradalom ugyanakkor — nem megalapozatlan — félelmet vált ki az Egyesült Államokban. Washingtonban attól tartanak, hogy a japán ipar kapacitásbővítése egyrésztől árcsökkenést hozhat, másrésztől újabb exportáradatot zúdít majd Észak-Amerikára.

Tokióban nem tartják megalapozottnak az amerikai aggályokat. Arra hivatkoznak, hogy míg az elmúlt évtizedekben az ország gazdasági fejlődésének az export volt a motorja, a beruházási boom a következő esztendőben elsősorban a növekvő belső kereslet és fogyasztói „éhség” kielégítését szolgálja. Számítások szerint a kapacitásbővítő japán beruházásoknak csak egyharmada termel majd exportra.

Nem kétséges, hogy a felerősödött japán beruházási tevékenység fő célja hosszabb távon az ipari és műszaki vezető szerep elhódítása az Egyesült Államoktól. A szigetország vállalatai tovább kívánják növelni versenyképességüket, többek között a termékfejlesztési ciklus lerövidítésével, a minőség javításával, valamint a termelékenység növelésével. Különleges figyelmet fordítanak az új termékek kifejlesztésére. Jól jellemzi ezt az irányzatot, hogy az idén a beruházásra szánt összegek 24 százalékát fordítják az új termékekkel kapcsolatos kutatási és fejlesztési tevékenységre, 1980-ban ez az arány nem haladta meg a 14 százalékot.

A Deutsche Bank tokiói részlegének véleménye szerint az új japán termelőkapacitások fele olyan termékeket gyárt majd, amelyek öt évvel ezelőtt még nem is léteztek. Minden jel arra mutat — állapítja meg a bankjelentés —, hogy Japán rövid időn belül a világ új termékeinek kísérleti laboratóriumává szeretne válni; úgy, ahogy ez az ötvenes és a hatvanas években az Egyesült Államok volt.

A japán beruházások jelentős része a kutatási és a termelési ciklus lerövidítését hivatott szolgálja. A szigetország autógyárainak ma három évre van szükségük egy-egy új modell kibocsátásához, vagyis a tervezőasztaltól az első széria gyártásáig. (Detroitban ez a folyamat öt esztendő vesz igénybe.) Az új beruházások révén a szigetország autógyárai arra számítanak, hogy két évre tudják majd lerövidíteni a kibocsátási időszakot.

A statisztikai adatok tanúsága szerint a takarékos japánok mind többet költenek és nagy mennyiségben vásárolják a tartós fogyasztási cikkek. A fogyasztói kereslet ösztönzésére a japán gyártók mind nagyobb összegeket fordítanak a már meglévő termékek továbbfejlesztésére. Új beruházásokkal akarják felélnékíteni az úgynevezett szunnyadó termékek keresletét. Ennek keretében korszerűsítik, áttervezik a porszívókat, hűtőgépeket, valamint az audiobereendezéseket. Japán piackutatók véleménye szerint a hagyományos háztartási gépek és berendezések, valamint a szórakoztató elektronikai cikkek „felfrissítése” tovább fogja dinamizálni a japán vásárlóerőt.

TERMELEKENYSÉG

Az Egyesült Államokban tavaly a tőkeberuházások 41,3 százalékát a vállalatok cégek felvásárlására és bekebelezésére fordították. Japánban viszont erre a célra a beruházások mindössze 4 százalékát, jelezvén, hogy a szigetország vállalatai a cégfelvásárlások helyett saját termelésük korszerűsítését és a termékálla bővítését tartják elsődlegesnek. Megkülönböztett figyelmet fordítanak a japán vállalatok beruházási tevékenységük során a termelékenység fokozására, az országban ugyanis mind nagyobb a munkaerőhiány. (Előrejelzések szerint 1992-ben 1,7 millió munkahely lesz betöltetlen a munkaerőhiány miatt.) Az új beruházások 20 százaléka kifejezetten a termelékenység növelését szolgálja.

A japán vállalatok az országon belül földrajzilag is terjeszkednek, mintegy odatepednek a munkaerő-tartalékokhoz. Eddig a cégek többsége a Tokió és Oszaka közötti keskeny tengerparti sávon tevékenykedett, ide zsúfolódott össze az ország iparának színe-java. A beruházási boom közepette nem feledkeznek meg arról, hogy újabb termelőüzemeket létesítsenek az ország szinte minden részén. A beruházási láznak ugyanis egyik nem titolt célja, hogy mérsékelje az ország egyes területeinek fejlettségbeli különbségeit.

G. GY.—SZ. P.

Árverés

Az IPC Kft. árverésen értékesíti a Centrum Vállalat kezelésében levő

Kálvin Téri (Városkapu) Üzletházat

Az áruház címe: Budapest IX., Kálvin tér 7.

Az árverés július 4-én 14 órakor lesz a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem aulájában, Budapesten, a IX., Fővám tér 4. sz. alatt (a volt Dimitrov tér).

A részletes tájékoztató adatokat tartalmazó dokumentáció megvásárolható az IPC Kft. irodájában (Budapest V., Apáczai Csere János u. 7. 1052) 50 000 Ft-ért + áfa.

Az árverésen csak olyan jelentkező vehet részt, aki a dokumentációban foglaltaknak eleget tesz, a foglalót átutalta. Érdeklődni lehet a 118-1976-os telefonon vagy a 118-0988-as telefon 172-es és 175-ös mellékén.

Economix Rt.

IPC Kft.

A Papíripari Vállalat

a fejlesztés alatt levő, HP-rendszerre alapozott

számítóközpontjába

felvesz

felsőfokú végzettségű, szakmai és vezetői gyakorlatot szerzett, angolul beszélő

számítóközpont-vezetőt

Kiemelt jövedelem.

Jelentkezni lehet, szakmai önéletrajzzal, a vállalat személyzeti és oktatási osztályán, cím:

Budapest XXI., Duna u. 42., 1215.

Telefon: 157-1625

Mérlegátfordítás

Ha külföldi partnerének, társtulajdonosának, jövőbeni befektetőknek tájékoztatást kíván adni vállalata gazdasági helyzetéről, nélkülözhetetlen, hogy a legfontosabb adatait: mérlegét és eredménykimutatását számukra érthetően és értékelhetően adja meg. Ehhez segít a **BUSINESS-CONTROL** módszerünkkel átfordított mérleg, eredménykimutatás és az erre épülő elemző adatok.

Ennek során 1988-ra és 1989-re:

1. Mérlegét és eredménykimutatását magyar mérlegstruktúrában lefordítjuk német és angol nyelvre, a forintadatokat mellett, éves középárfolyamon számítva megadjuk az adatokat külföldi pénzegységben.
2. Mérlegét és eredménykimutatását átfordítjuk az Európai Gazdasági Közösség által ajánlott mérlegstruktúrára, és megadjuk német, angol, francia, valamint olasz nyelven forintban és külföldi pénzegységben.
3. Kiszámítjuk a legfontosabb, nemzetközileg értékelhető gazdasági mutatókat (vagyon- és tőkestruktúra, likviditási és eszközmegtérülési mutató, a tőke- és árbevétel-arányos nyereségmutatója, az árbevétel struktúrája).
4. Angol és német nyelven a magyar számviteli és mérlegelvet bemutatató tájékoztató anyagot adunk, amelyből külföldi partnere megismerheti a legfontosabb magyar számviteli és mérlegkészítési előírásokat, így értelmezni tudja az Önök által szolgáltatott adatok közgazdasági tartalmát.

A magyar és egy idegen nyelvű átfordításcsomag ára, amelyben az adatok forintban és egy külföldi pénzegységben vannak megadva: 27 000 Ft áfa.

Minden egyes további nyelv és további deviza: 3000 Ft + áfa.

Érdeklődni lehet: Nyári László irodavezetőnél, (tel.: 155-7779)

Dr. Ferenczi András nemzetközi gazdasági szakértő,

ügyvezető igazgatónál (tel.: 155-7929)

FERBAL Kft.

Budapest XII., Zsolna u. 9/B 1125 Telex: 20-2840 Telefax:
(361)-186-8428

AMERIKAI OFFENZÍVA EURÓPÁBAN

Az Egyesült Államokban 1945-ben 250 vállalat foglalkozott háztartási gépek gyártásával, napjainkban mindössze négy nagyobb cég gyártja ezeket az úgynevezett fehér árukat (hűtőgép, mosógép, szárítógép, hűtőláda, mosogatógép stb.), s gyakorlatilag ez a négy óriáscég tartja ellenőrzése alatt az amerikai piac 93 százalékát.

Az amerikai háztartásigépi-piac négy nagy óriásának — Whirlpool, General Electric, Electrolux, Maytag — további lényeges terjeszkedési lehetősége az Egyesült Államokban nincs. Ezért 1989-ben elhatározták, hogy meghódítják az európai piacot. Támadásukat — amelynek Kelet-Európa is célpontja — a globalizálódás jegyében indították meg, más szavakkal, „uniformizált” termékeik számára az egész világot szeretnék meghódítani.

A négy nagy amerikai vállalat háztartásigépi-gyártásának 1989-ben mindössze 6 százaléka került exportra, a hagyományos háztartási gépekből ezek a cégek elégtük ki az amerikai piaci kereslet 98 százalékát. Csak a mikrohullámú sütők piacán nincs otthon monopolhelyzetük, itt a távol-keleti gyártók az urak. A Whirlpool (márkái a Kitchen Aid, a Roper stb.) piaci részesedése 32,7 százalék. A sorban a második a General Electric (Hotpoint, RCA, Monogram) 25,5 százalékkal.

A NÉGYEK ROHAMA

Néhány esztendeje a négy nagy termelési és értékesítési dinamizmusa csökkenőben van; a piac bővítésére odahaza nincs lehetőség. Míg 1987-ben 28 millió darab háztartási gépet értékesítettek, az előrejelzések szerint az idén az eladások nem haladják meg a 27,5 millió darabot. (A statisztika nem tartalmazza a kisebb háztartási gépeket, például a mixereket, a kávéfőzőket stb.). Az Egyesült Államokban tehát nemcsak a piacbővítés lehetősége hiányzik, hanem a termelési költségek sem csökkenthetők számottevően. Egyre kisebb a gyártók profitja: miközben a fogyasztói árindex 1986 óta 14,1 százalékkal, a háztartási gépek ára mindössze 1 százalékkal emelkedett.

Ilyen körülmények között érthető, hogy az amerikai gyártók számára igencsak vonzó az európai piac. Csak kontinensünk nyugati felének piaca elvben 25 százalékkal nagyobb az amerikaiénál, s a felmérések tanúsága szerint az ezredfordulójig itt a piac évi 4 százalékos bővülésével lehet számolni. Az amerikai cégek akkor indítottak támadást kontinensünk piacáért, amikor az európai gyártók helyzete igazán nem volt rózsásnak nevezhető.

Nyugat-Európában mintegy 250 vállalat gyárt háztartási gépeket, ezek többsége rekonstrukcióra, átszervezésre, tőkeinjekcióra szorul. A vállalatok termelőkapacitásai többségükben korszerűtlenek, ráadásul nincsenek teljes mértékben kihasználva. A koncentrációs folyamat részeként a nyolcvanas években a svéd Electrolux mintegy 100 kisebb céget kebelezett be. A nyugat-európai piac 53 százaléka ma ugyancsak 4 nagyvállalat kezében van. Az Electrolux piaci részesedése 20,5 százalék, a Bosch-Siemensé 11, a Merlonié pedig 10 százalék. A Whirlpool a piac 11,5 százalékát tudhatja a magáénak.

A Whirlpool tavaly „került” Európába, amikor megvásárolta a holland Philips háztartásigépi-gyártó részlegének 53 százalékát. A korábban önálló Philips Európa második

legnagyobb háztartásigépi-gyártója volt. A Whirlpool tavalyi „belevásárlása” a Philipsbe már része volt az amerikai gyártók európai terjeszkedési stratégiájának. Az 53 százalékos részesedés megszerzése a Whirlpoolnak 361 millió dollárjába került, s elővásárlási joga van a maradék részvényekre is. Várható, hogy még 1992 előtt teljesen a Whirlpool tulajdonába kerül a Philips háztartásigépi-gyártó részlege.

FELVÁSÁRLÁSOK

Nem tétlenkedett a General Electric sem. Nagy-Britanniában vegyes vállalatot alapított az angol General Electric Co.-val (csak névazonosságról van szó), a szigetország első számú háztartásigépi-gyártójával. Az amerikai alapító arra számított, hogy a kilencvenes évek közepére nyugat-európai forgalma eléri majd az évi 5 milliárd dollárt. Ez az összeg azonos amerikai eladásaink mai értékével.

Mind a Whirlpool, mind pedig a General Electric gyorsan alkalmazkodott az amerikaitól eltérő európai fogyasztói igényekhez. Hírek szerint a Maytag is megkezdte európai terjeszkedését, a Whirlpool és a General Electric számára a Philips, illetve az angliai vegyes vállalat pedig csak a kezdetet jelentette.

A Whirlpool világméretű reklámkampányt indított 118 millió dolláros költséggel és megkezdte az új márkanév, a Philips-Whirlpool bevezetését. A vállalat szeretné elhódítani Európában a vezető helyet az Electroluxtól, amelynek jelentős piaci részesedése van Finnországtól Portugáliáig. (Érdemes megjegyezni, hogy többek között az Electrolux-birodalom része az olasz Zanussi, az angol Thom, valamint a White Consolidated Industries.)

Mind az európai, mind pedig az amerikai gyártók szerint Kelet-Európa igen jelentős piaci lehetőségeket kínál. Amennyiben a kelet-európai országok valutái néhány éven belül konvertibilisek lesznek, nemcsak a jelenlegi 10 százalékos fölös termelőkapacitást sikerül majd kihasználni, hanem szükségessé válik a termelés jelentős bővítése is. A valuták konvertibilitásának megteremtése előtt is sok lehetőség kínálkozik a kelet-európai piac meghódítására: vegyes vállalatok alapítása, alkatrészgyártó üzemek létesítése, illetve a barterkereskedelem.

A következő esztendőkből a háztartási gépek gyártásában — hasonlóan az autópárhoz — várhatóan felerősödik a koncentráció. A világpiacon valószínűleg mindössze 6–8 gyártó marad és ezek küzdenek majd a piaci részesedés növeléséért. E cégek döntő többsége európai, illetve amerikai lesz, önálló vagy „felvásárolt” formában. A japán gyártók — a jelek szerint — ezen a területen kivételesen nem számíthatnak sikerre, azonban továbbra is kiváló értékesítési lehetőségek kínálkoznak számukra a kisebb gépek és a mikrohullámú sütők piacán. A globalizálódást az európai és az amerikai cégek valószínűleg majd meg, minden bizonnyal a tengerentúli vállalatok „vezényletével”.

GONDA—SZENTGÁLI

AZ MNB JELENTI

JAVULÓ FIZETÉSI MÉRLEG

A dollárelszámolású közvetlen külkereskedelmi forgalomban az év első harmadában (határparitáson) — szemben az egy évvel korábbi 6 millió dolláros behozatali többlettel — 276 millió dolláros áruforgalmi kiviteli többlet alakult ki. Ennek, valamint az áruforgalmon kívüli fizetések bevételi többletének hatására az első négy hónap konvertibilis folyó fizetési mérlegében aktívum képződött, amely azonban ezek együttes összegénél a jelentős kamatteher miatt kisebb: 115 millió dollár.

A dollárban kifejezett konvertibilis nettó adósságállomány 1990. január 1. és április 30. között — az amerikai valuta árfolyamának a japán jennel szembeni erősödése miatt — a folyó fizetési mérleg — aktívumánál jóval nagyobb mértékben, 420 millió dollárral csökkent és április 30-án 14 milliárd 696 millió dollárt tett ki — ez a 19 milliárd 797 millió dolláros bruttó adósság és az 5 milliárd 308 millió dolláros követelés egyenlege. (Az előzetes májusi adatok szerint a devizahelyzet tovább javult: a folyó fizetési mérleg első négy havi 115 millió dollár aktívuma után májusban további mintegy 80—85 millió dollár többlet alakult ki, s így az első öt hónap egyenlege 200 millió dollár körüli aktívumot mutat.)

Rubelelszámolásban az év első négy hónapjában — szemben az egy évvel korábbi 92 millió rubel kiviteli többlettel — 306 millió rubel kereskedelmi behozatali többlet alakult ki. Döntően ennek hatására, az 1990. január 1. és április 30. közötti időszak folyó fizetési mérlegében 351 millió rubel passzívumot sikerült elérni, azaz e négy hónap alatt ennyivel csökkent, s ennek következtében április 30-án 1 milliárd 299 millió rubelt tett ki a nettó követelésállomány, ami 1 milliárd 993 millió rubel bruttó követelés és 694 millió rubel tartozás különbözete. (Az előzetes májusi adatok rubelelszámolásban is a helyzetet további javulását jelzik: a folyó fizetési mérleg négy havi, 351 millió rubeles passzívumát májusban további 48 millió rubel hiány követte, s így a folyó fizetési mérleg öt havi deficitje 399 millió rubelre nőtt, azaz január 1. és május 31. között ugyanennyivel csökkent ebben a viszonylatban a magyar követelés.)

Április 30-án a jegybank által belföldre kihelyezett hitelek együttes állománya — a végrehajtott forintleértékeléseknek a költségvetésre terhelt 517,6 milliárd forint, a január elsejeit 56,9 milliárd forinttal (12,3 százalékkal) meghaladó állományértéke nélkül — 1035,2 milliárd forint volt; az év elejénél 43 milliárd forinttal, 4,3 százalékkal több. Ebből a növekményből az államháztartás 14,8 milliárd forinttal, a bankrendszer pedig 28,2 milliárd forinttal részesült. Április végén a kihelyezett jegybankhitelek állományának a 72,9 százaléka hitelezte a költségvetési deficitet és (az Állami Fejlesztési Intézeten keresztül) az állami nagyberuházásokat, 27,1 százaléka pedig a bankokat (s rajtuk keresztül a gazdálkodó szférát és a lakosságot). Ez az arány jobb az előző év végénél (74,6:25,4).

Az államháztartásnak (központi költségvetés, Társadalombizto-

sítási Alap, költségvetési intézmények, Állami Fejlesztési Intézet) a jegybankkal szembeni hiteltartozása április 30-án a forintleértékelések állományértékével együtt 1272,4, azt figyelmen kívül hagyva pedig 754,8 milliárd forint volt. Ez utóbbi 14,8 milliárd forinttal (2 százalékkal) haladta meg a négy hónappal korábbi.

A bankok részére kihelyezett jegybankhitelek április 30-i állománya (280,4 milliárd forint) 28,2 milliárd forinttal (11,2 százalékkal) meghaladta a januári nyitóállományt. A múlt év utolsó időszakában bevezetett úgynevezett konvertibilis export előfinanszírozási hitel iránt igen élénk az érdeklődés. A pénzintézetek részére nyújtott rövid lejáratú jegybankhitelek április végéig (és előzetes adatok szerint május végéig is) sikerült — az antiinflációs törekvéseknek megfelelően szűkre szabott — negyedév végi kereteken belül tartani.

A bankok kihelyezéseiben különösen a forgóeszközhitel növekménye (négy hónap alatt 42,6 milliárd forint, 14,6 százalékkal, 12 hónap alatt 47,4 milliárd forint, 16,5 százalékkal) volt számottevő.

A bankok között körözött váltó-viszontleszámítolási „tilalmi listán” áprilisban 198 (a márciusinál 21-gyel több) tartósan, nagy összeggel fizetéseképtelen vállalat szerepelt.

Az első négy hónapban a lakosság takarékbetétei 2,8 milliárd forinttal nőttek, amin belül a devizaszámlák állományemelkedése 8,9 milliárd forint, a forintbetétek csökkenése 6,1 milliárd forint. A lakosság bankhiteltartozása január 1. és április 30. között 3,1 milliárd forinttal csökkent.

A gazdaságban meglévő teljes pénzmennyiség április végi állománya a január elsejénél nominálértékben 2,9 százalékkal nagyobb, 720,4 milliárd forint volt. Reálértékben azonban a pénzállomány, az 1989. december és 1990. április közötti 119,4 százalékos fogyasztói árindexet figyelembe véve, a negyedév folyamán — a penszűkítő politika szándékaival egybehangzóan — 13,8 százalékkal csökkent. Ezen belül január 1. és április 30. között a gazdaság készpénzállománya 7,2 milliárd forinttal, nominálértékben 3,6 százalékkal nőtt, aminek folytán április utolsó napján 207,1 milliárd forintnyi bankjegy és érme volt forgalomban. Az április 30-i készpénzállomány reálértéke azonban 13,2 százalékkal kisebb volt a január elsejénél.

DR. FÁBRI ERVIN

A főbb európ

1 USA-dollár	(USD)
1 Angol font	(GBP)
1 Svájci frank	(CHF)
1 NSZK-márka	(DEM)
100 Osztrák schilling	(ATS)
1 Holland forint	(NLG)
1 Francia frank	(FRF)
100 Belga frank	(BEC)
1000 Olasz líra	(ITL)
1000 Japán jen	(JPY)
1 Svéd korona	(SEK)
1 ECU (Közös Piac)	(ECU)

Kémek a laborban

Az autóipar és az elektronika után újabb japán iparág, a **gyógyszeripar** igyekszik meghódítani a világpiacot. A vezető amerikai és nyugat-európai gyógyszeripari cégek szakembereinek véleménye szerint, a kilencvenes években a szigetország medicinatermelői „tarolni” fognak a világpiacra, ebben az iparágban is nehezen lehet majd feltartóztatni a japán exportáradatot. Az amerikai, az angol, a svájci, a nyugatnémet és a francia patinás, évszázados múltra visszatekintő gyógyszercégek mindent megtesznek, hogy idejében felkészüljenek és felvegyék a versenyt ébredő japán versenytársaikkal. Nem felejtik el, hogy a hatvanas években senki nem vette komolyan a szigetországból érkező első importautókat, ma pedig Japán — Nyugat-Európa után — a világ második autógyártó hatalma.

Az ázsiai ország gyógyszeripara, illetve annak készítményei ma még kevésbé ismertek külföldön, az ágazat elsősorban a hatalmas hazai piac számára termel. Japán a világ második legnagyobb gyógyszerpiaca,

ahol a hazai cégek 34 milliárd dollár értékű medicinát adnak el évente, a behozatal pedig alig több egymilliárd dollárnál. Az ágazat bevételeinek mindössze 5 százaléka származik exportból, s a világ 10 legnagyobb gyógyszergyára között csak egy japán, a Takeda található.

Mintegy két esztendővel ezelőtt a japán gyógyszeripar elérkezettnek látta az időt a külpiaaci hódítási célok megfogalmazására: „saját fejlesztésű készítményeinkkel, saját értékesítési hálózatunkon keresztül a XXI. század kezdetére jelentős tényezője kívánunk lenni a világ gyógyszeriparának és -piacának”. Az ágazat vállalatai évről évre többet fordítanak kutatásra és fejlesztésre, ez tavaly már az eladások értékének egytizedével volt egyenlő.

A japán gyógyszeripar erősödésének biztos jele, hogy a szigetország cégei mind több közepes méretű külföldi vállalatot vásárolnak meg. Nem fenyegeti (még) a japán felvásárlás veszélye az ágazat világszerte ismert „bombázóit”, az amerikai Mercket, a Bristol-Myerst, a nyugatnémet Bayert, a svájci Ciba-Geigyt, vagy a holland Organont; az óvatos japán cégek először a kisebb, erősen szakosodott gyógyszeripari vállalatokra irányítják az együttműködés, majd pedig a bekebelezés ösztüztét.

Az évi 5,2 milliárd dolláros termelésű Takeda például vegyes vállalatot alapított az USA-ban a márka Abbott Laboratories céggel, de már érdekeltégeket szerzett a német, az olasz és a francia gyógyszeriparban is, főleg a második vonalbeli vállalatoknál. A Yamanouchi (éves termelése 1,5 milliárd dollár) először a Shaklee Japan leányvállalatot kebelezte be, majd pedig felvásárolta az amerikai anyacéget. Hasonló sorsra jutott az ugyancsak amerikai LyphoMed, amely a Fujisawa tulajdona lett. Szinte minden hónapra jut egy-egy látványos, vagy csendes felvásárlás, cégházasság.

A világ nagy gyógyszeripari vállalatbirodalmai nem felejtik el, hogy a japán versenytársak tulajdonképpen az ő „hátukon”

izmosodtak meg. A helyi cégek kezdetben a külföldi nagyvállalatok világszerte ismert márkáinak formulázói, japán képviselői voltak. A külföldi vállalatok elsősorban japán cégeken keresztül voltak és vannak jelen a szigetországban ügynöki és együttműködési megállapodások révén. Időközben „felnöttek a gyerekek”, a japán gyógyszeripar mind több terméket kezdett önállóan fejleszteni és gyártani, s ma már az ágazat kínálatának szinte teljes palettáját gyártja. Érthető módon az amerikai és a nyugat-európai gyógyszergyárok nem kívánják az együttműködéssel saját versenytársaikat erősíteni sem odahaza, sem pedig a világpiacra.

Idén a néves külföldi cégek sorra mondják fel képviselői és együttműködési megállapodásaikat a japán gyógyszergyárakkal, s a „válás” után igyekeznek önállósulni a szigetországban. Megkezdtek saját termelési és értékesítési hálózatuk kiépítését Japánban, s arra számítanak, hogy ezzel a „csellel” is fékezik valamelyest a japán gyógyszeripar várhatóan erőteljes nemzetközi terjeszkedését.

A világ vezető gyógyszeripari vállalatai tehát meglehetősen komolyan veszik a szunyadónak már nem nevezhető japán cégek kihívását. A Chugai, a Fujisawa és a többiek kutatólaboratóriumaiiban a hírek — és az ipari kémek — szerint sok termék vár „felbocsátásra”, s ezek közül jó néhány világsikerre számíthat. Nagy bevételre számíthatnak a japán gyógyszergyárok az úgynevezett generikus termékek — a szabadalommal már nem védett gyógyszerek — „utángyártásából” és forgalmazásából. Szakértők szerint valószínűleg ezekkel a gyógyszerekkel árasztják majd el először a világot.

Az amerikai gyógyszerkutatók jelentős része japánul tanul. Ez biztos jele annak, hogy „valami” készül, a szakemberek ugyanis szívesebben olvassák a szakirodalmat az eredeti nyelven. Nem kizárt tehát, hogy a szakma számára a „keserű pirulák” többsége Japánból érkezik majd.

**RUHÁZ
UMÁBAN**

**esti Áruház
glepetése**

(Vállalattal közösen),
 OTP-hitelre

ida.
 k fél sertést vagy
 isárlási utalványt

ázban
 tkozik,

ből. — 16.30: Hogy tetszik lenni? — 16.55: Reklám. — 17.00—21.00: Rádióma-magazin. — 17.00: Hírek. Időjárás. — 17.30: Garázs. — 18.00: Társaság! — Elveszett percek! — 18.25: Zöld jelzés, avagy: „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!” — 19.00: Hírek. Időjárás. A-B/C/D. Santana 1990-es Spiritus Dancing in the Flash című lemeze. — 19.13: Költőiskola. Homo ludens. — 19.30: Pop-regisztr. Rádióma-magazin. — 20.20: A Poptarisznya dalaiból. — 21.00: Hírek. Időjárás. Lottó. — 21.03: A kigyó pillantása. — 21.23: Slágerről slágerre. — 23.00: Hogy megy, szomszéd? — 23.00: Hírek. Időjárás. Lottó. — 23.03: Sporthíradó. — 23.10: A dzsessz története. Oscar Peterson élete és felvételei. — 23.50: Tip-top paradé. Sinead O'Connor felvételeiből. — 0.15—4.20: Éjfél után.

BARTÓK:

14.20: Barokk zene. — 16.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — 16.05: Kárpáti Magdolna Brahms-dalokat énekel. — 14.20: Mozart: D-dúr (Haffner) szimfónia. — 16.40: Farsangi lakodalom. — 17.27: Durkó Zsolt szerzői lemeze. — 18.30: In limba materna. — 19.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — 19.05: Új lemezeinkből. Alicia de Larrocha Bach-műveket zongorázik. — 19.59: Rienzi. Részl. Wagner operájából. — 21.00: Debreceni dzsessznapok. — 22.06: Napjaink zenéje. — 23.21: A boldogság kénszere. A Rádiószínház bemutatja Moroszlóty Dezső hangjátékát. — 24.00: Hírek. Időjárás. — 0.10: Szózat.

CALYPSO:

13.30—19.00: Műsorvezető Albert Györgyi. Benne: 13.35—14.30: Wurlitzer (B. Tóth László). — 16.45—16.50: Budapest közlekedéstarténete. (A tegnapi adás ismétlése.) (Komjáthy György).

BUDAPEST 11:

15.00—15.30: Könnyűzenei összeállítás. — 15.30—18.30: Déltuti magazinműsor. — Műsorvezető: Cserhalmi Imre. A műsorban: Autósrovat (Szuka Emil rovata). Kertbarátok 5 perce (Komiszár Lajos rovata). Játék — vezető: Kerényi Péter.

Július 20., péntek

KOSSUTH:

4.30: Reggeli krónika. — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Hangszemle. — 8.20: Fűtől — fái. A vízekről. — 8.50: Külpolitikai figyelő. — 9.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 9.05: Napközben. — 11.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 11.10: Népdalok. — 11.39: Zsebrádiószínház. Isteni este. Tolnai Ottó minihangjátéka. — 11.55: Reklám. — 12.00: Déli krónika. — 12.30: Ki nyer ma? — Tihanyban. — 12.45: Külpolitikai arcképcsarnok. — 13.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 13.05: Klasszikusok délidőben. Zenei abécé. Burleszk, cabaletta.

PETŐFI:

4.30—6.00: Reggeli zenés műsor. — 6.03: Reggeli csúcs. Zene — szóval. — 7.35: Sportreggel. — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Kölyökrádió. — 8.41: Ki kopog? Gyermekrádió. — 9.00—13.45: Nyári zene-szó. — 9.00: Hírek. Időjárás. — 9.15: Napsütés vagy felhők? Országjáróknak hazai tájékról. — 9.20: Rivaldafényben. — 9.35: Lombos ágak szívverése. Tandori Dezső fordításából. — 9.45: Rivaldafényben. Al Jerreau. — 10.00: Lehette szebben? — Bemondónők szerint... — 10.03: A Sebők együttes felvételeiből. — 10.15: Kérem a következőt! — 10.30: Hajszaigyekerek. — 10.40: Udvaros Dorottyá és Somló Tamás énekel. — 11.00: Hírek. Időjárás. — 11.05: Ki a felelős érték? — 11.10: Hallhatnám

17.05: Vjesta. — Hírek szerbhorvát nyelven. A pécsi körzeti stúdió műsora. — 17.15: Mindenki szereti a cirkuszt. Szovjet kisfilm. (ism.) — 18.00: A világ nagy városai. Francia-magyar dokumentumfilm-sorozat. Lisszabon (ism.) — 18.50: Reklám. — 19.05: Gyermekhitán. — 19.05: Esti mese. Vízipók-csodapók. Vízalatti házikók. Magyar rajzfilm. — 19.15: Lottósorsolás. — 19.20: Reklám. — 19.30: Híradó. — 20.00: Reklám. — 20.05: Szeréglévek. Angol tévéfilm. — 21.30: Reklám. — 21.35: Beszélgetés Szűcs Imrével. Az alkotás a Telefaktum dokumentum és publicisztikai fesztiválon a Movi-díjat nyerte (ism.) — 22.05: Hazai tükrök. — 23.25: Híradó 3.

TV2

Sugár Ágnessel és Déri Jánossal. — 17.00: Képzés. — 17.15: TV2. Benne: Reklám — Riportok — Időjárás — Zene. — 17.45: Bum!!! Telefonos játékok. — 18.00: Telesport. — 18.25: Gyerekeknek! Ferdyn. NSZK rajzfilmsorozat. XIII/2. rész: A vízimalom (ism.) — 18. 49: TV2. — 19.00: Titkos küldetés. NSZK tévéfilm. — 20.29: TV2. Benne: Hat Ász. Popzenei műsor. A Nívó Kft. és a Rákóczi hanglezáró- és menedzseriroda közös műsora. 21.00: Híradó 2. — 21.29: TV2. — 21.30: Napzárt. — Kb. 22.15: Forró könyveimmel. Osztrák tévéfilmsorozat. III/3. rész: Téli utazás. (telitrakt!) — Kb. 23.50: TV2.

PÉNTEK DÉLELŐTT

9.00: Képzés. — 9.05: Tévétorna. — 9.10: Magyar évszázadok. Az olasz-magyar barátsági szerződés (ism.) — 9.30—10.40: Szünidei matiné: Tévégér. NSZK rajzfilm. — 9.30: Hatmillió másodperc. Lengyel filmsorozat. XIX/7. rész: Viola. — Tévégér. NSZK rajzfilm. — 10.00: Telemim. XVI/10. rész: Arc nélkül. álorcával (ism.) — Tévégér. NSZK rajzfilm. — 10.15: Változatosság és alkalmaszkodás az állatvilágban. Angol ismeretterjesztő sorozat. XIII/10. rész: Erzséyes állatok (ism.) — Tévégér. NSZK rajzfilm. — 10.40: Szojka Kovalszkaja. Szovjet tévéfilmsorozat. III/1. rész: Névházasság (1860—1871.) — 12.00: Képzés.

MŰHOLDAS

EUROSPORT

Tour de France.

18.30: Nemzetközi motorsport. — 19.00: Tour de France. — 20.00: Tenisz. — 22.00: Golf. — 24.00: Ausztrál labdarúgás. — 2.00:

SUPER CHANNEL

17.30: Nyár. — 19.30: Nemzetközi hírek. — 19.45: Időjárás. — 20.00: A kapcsolat. — 22.00: Nemzetközi hírek. — 22.15: Thika fái. — 23.15: Édes és savanyú. — 23.45: Egyveleg. — 0.15: Nemzetközi hírek. — 0.30: Időjárás. — 0.45: Egyveleg.

TV5

10.00: Kincsvadászat. — 19.03: Teleturizmus. — 19.30: Hírek. Játék a betűkkel. — 20.00: Előző az egészség. — 21.00: Amerika—Afrika-verseny. — 22.00: Híradó! — 23.35: Hiányjelenek. — 23.50: Alice.

SATI

14.05: Perrine. — 14.30: Teletipp. Horoszkóp. — 14.40: Szerlemhajó. — 15.30: Megbarnázva. — 15.55: Teledíjlet. — 16.05: Füstölög coltok. — 17.10: Szomszédok. — 17.35: Teletipp. — 17.45: Műsorismertetés. — 17.50: Egy Duke ritkán jön egyedül. — 18.45: Híradó, időjárás. — 19.05: Szerencsekerek. — 20.00: T. J. Hooker. — 21.00: A borzalmak szigete. — 22.50:

(du 3, 7) — Lézerszínház: Depeche Mode (este fél 7), META... (8), U2 (este fél 10) — A színház előadások részletes szereposztása, rövid tartalma és bérlet előjelezése a Pesti Műsorban!

KÖZLEMÉNYEK

Az Esti Hírlap-kézpénzes apró- és kishirdetési, soros közleményei a Bp. VIII., Blaha Lujza tér 3. és a Bp. XI., Bertalan Lajos u. 26. sz. alatt adhatók fel.

Intenzív személygépkocsivezetői tanfolyamot indít július 23-án, az Ixion magán autósiskola. Elméleti képzés: 1500 Ft. Gyakorlati képzés: 2500 Ft/óra, vizsgaerítés esetén a 21. órában vizsgázhat. Cím: Bp. I., Attila u. 75. Tel.: 175-5035. (x)

Vízparti boglárlellei apartmanok (lakások) kiadók, 1 szobás 3 főre 1350 Ft/fő, 2 szobás, 4 főre 2050 Ft/fő (naponta). Olasz vásár Jeszóiban aug. 23—25., szeptember 20—22. 1900 Ft+10 DM/fő. Velencei kirándulás augusztus 3—5., 17—19-én, 1950 Ft+10 DM/fő. München 1 nap aug. 19—21., szept. 16—18. (nonsztop), 1700 Ft+10 DM/fő. Salsburgi kirándulás júl. 29—31., aug. 19—21. 1500 Ft+50 ATS. Safari kirándulás júl. 21., 28-án 550 Ft+belépő. Szahadkai kirándulás (vásárlással) júl. 27., aug. 10-én 550 Ft. Bécsi járat hétfőn, szerdán, pénteken 550 Ft, aug. 4-én is. Grazi járat júl. 20., 27., aug. 17., 19. 650 Ft., aug. 4-én is. Temesvár júl. 28. 550 Ft. Autoexpress Utazási Iroda. Bp. Dohány u. 73/75. 1073. Telefon: 122-7606, 142-2034 (szombaton is nyitva 9—13 óráig). (x)

Újra forintért Isztambulba! — szeptembertől szerdai napokon 5 nap (2 éjszaka Isztambulban), autóbusszal. Elhelyezés 2 ágyas szállodai szobákban. Irányár: 6100 Ft + 1000 Ft-ért költőpénz. Hétvége Prágában — okt. 11—14. Utazás oda vonattal, vissza repülővel. Elhelyezés 3-4 ágyas, mosdós szállodai szobákban. Irányár: 4420 Ft/fő. Jelentkezés: Express Utazási Iroda, 202. Főkiródtája. Bp. VIII., József krt. 66. Tel.: 113-5249, 133-8351. (x)

Táncolni megtanulhat már óra alatt, különórán Szeif Gyuláné táncanatórtól. Bp. VII., Lenin krt. 37. Tel.: 122-0494. (x)

Kizárólag német nyelvű, zöldíveti magánóvodánkba várjuk igényes szülők gyermekeit. Telefon: 187-1114 vagy 187-1164. (x)

A Balázs Béla Stúdió, a nagy érdeklődésre való tekintettel újból felvett hirdető Statistika Klubba. Ha Ön Budapesten vagy közvetlen környékén lakik és kedvet érez, hogy hazai és nemzetközi filmekben vagy televíziós produkciókban alkalmanként szerepeljen, akkor legyen a Statistika Klub tagja. A jelentkezők havi 40 Ft-os tagsági díjat fizetnek évente egyszer a jelentkezéskor. Jelentkezni lehet: 1990. július 18-án, 19-én, 20-án 9—19 óra között a II., Pasaréti út 122. alatt. (x)

Általános- és középiskolák figyelem! 2-3 napos osztálykirándulást, bankettet szervezünk. Devrim Kft., 114-1840/204. vagy 226. mellék, 10—18-ig. (x)

VELENCE NEMET MOND

Közvetlenül azelőtt, hogy a párizsi székhelyű Nemzetközi Kiállítási Iroda (BIE) formálisan hozott volna döntést, az olasz kormány visszavonta a nevezést. Velence tehát nem volt versenytársa Hannovernek és Torontónak, nélküle döntötték el, melyik városban rendezhetnek 2000-ben világhiállítást.

A döntés voltaképpen nem lephetett meg senkit. A környezetvédezők — Velence városával az élen — már régóta felléptek a tervvel szemben, nemrég csatlakozott hozzájuk az Európai Parlament és az olasz törvényhozás többsége. Andreotti kormányfő így csak azt mondhatta: nekem adatott meg Pilátus szerepe, vagyis úgy dönteni, ahogy a többség kívánja.

PINK FLOYD UTÁN

Márpedig ilyen előzmények után és ebben a közhangulatban egyszerűen nem lehetett a világhiállítást mellett állást foglalni. Az ellenérvek között szerepelt Pink Floyd Szent Márk téren tartott koncertje. (Tény és való: a rendezvény után a patinás helyszín inkább ciklonidulás utáni személteléhez hasonlított). Mások azt vetették fel, hogy napi 200–400 ezer látogatót a város egyszerűen nem bír el, a tömeg Velencét szabályosan „tönkretenné”. A rendezvény pártolói viszont azt hangsúlyozták, hogy korántsem csupán Velencébe áramlana a turisták serege, jutna belőlük az egész Triveneto régióba, Udinetől Triesztig. A Velence 2000 ugyanis hangsúlyozottan regionális alapon szerveződhetne. Szó volt arról is, hogy adminisztratív eszközökkel korlátoznák az egy időben a városban tartózkodók számát, mások mesterséges szigetet javasoltak a lagunába, vagy a

közlekedési gondok megoldására víz alatti metró.

Nyár derekára világhosszá vált, hogy a fenti elképzelések kimunkálására, alaposabb megvitatására, netán megvalósítására nem lesz mód. Bizonyos értelemben a város maga is kárvallottja a ki-mondott nem-nek. Nem csak arról van ugyanis szó, hogy Velence „megmenekül” az esetleges világhiállítást környezeti kockázataitól. Maga a rendezvény ugyanis támogatói szerint jelentős alkalom lett volna a történelmi város ismételt felvirágoztatására, fojtó problémáinak megoldására. Nem csupán olyan, a történelmi központhoz tartozó részeket hoztak volna rendbe a világhiállítást kapcsán, mint az Arzenál, hanem mindenképpen pénzt és figyelmet nyert volna a város infrastruktúrája is.

A nemleges döntés önmagában semmiképpen nem oldotta meg a Velencét fenyegető problémákat. Ott van először is a magas vízállás gondja. Már öt évvel ezelőtt létrehozták az Új Velence-konzorciumot és biztató kísérletek folytak mozgó gátak felállítására. Aztán hatásköri viták, po-

litikai szempontoktól sem mentes kötélfűzés kezdődött a konzorcium és a közmunkaiügyi minisztérium között. A víz meg akadálytalanul pusztít. A gátrendszer persze hiába is épülne meg, ha egyidejűleg nem tesznek hatékony lépéseket a lagunában lévő víz tisztítására, szennymentesítésére.

Az elvégzendő munka „gyermeke” egyszerűen elvész a központi, megyei és városi kormányzatok „bábái” között. És még ez sem volna elegendő. Hatékony lépésekre volna szükség annak érdekében, hogy a vízromlás ne ismétlődhesse meg. Ezért mindenekelőtt ki kellene telepíteni a margherai vegyi kombinátot és az olajkikötőt. Az sem lehetetlen, hogy valamilyen módon komolyan szabályozni kell majd a turisták beáramlását.

ÚTON A SKANZENBE

Ezek a gondok egyébként a környezetvédelemhez tartoznak. Velence azonban ettől függetlenül is hanyatlik. Jelenlegi lakossága kevesebb, mint a fele a második világháborút követő szint-

nek, a fiatalság menekül, költözik el. Sokan csak a szárazföldre, Mestréig mennek, ahol a lakások modernek, kényelmesek, a civilizáció minden komfortjával természetesen el vannak látva. El lehet képzelni egyébként, hogyan, milyen költségekkel és milyen színvonalon lehet egy átlagos, vízre épült velencei házban megoldani akár a fűtést, akár a szennyvízelvezetést.

A jelenlegi körülmények között viszont úgy tűnik, nagyon sokan szeretnék Velencét meglátogatni, de egykori lakói közül csak kevesen akarnak állandóan ott is lakni. Jó-e Velencének, ha egy hatalmas skanzenne válik? A változáshoz, a megújuláshoz hozzásegített volna a világhiállítás? A kérdést most már a végelenségig lehet majd vitatni.

A döntés pillanatában voltak olyanok, akik Velence helyére azonnal más olasz várost javasoltak volna. Ez alighanem lehetetlen. A párizsi Nemzetközi Kiállítási Iroda ugyanis egy-egy esetben döntését alapos helyszíni vizsgálatok alapján hozza meg; itt hirtelen javasolni, improvizálni nem lehet. Olaszország tehát 2000-ben emberi számítás szerint világhiállítás nélkül marad.

Nem kellene-e ebben a helyzetben a közép-európai világhiállítás rendezőinek megvizsgálniuk, hogyan terjeszthető ki „informálisan” az 1995-ös Bécs—Budapest rendezvény kisugárzása az észak-olasz régióra?

GARA SZABOLCS

cok egységesítésére (államadóság rendezése, lakáshitelezés stb.).

KLÍRINGKÖRÖK

Az anyag szerint a problémakezelés csomópontjai a következők.

— A követelések kölcsönös beszámítása a vállalatoknál és a kereskedelmi bankoknál.

— A válságterületeken (a hadiiparban, a szénbányászatban, a rubelészámolású exportban) az érvényes kormányhatározatok végrehajtása során: a veszteséges, jövőbeni gazdaságos termelésre nem képes nagyvállalatok közül 10—12 a gyorsított ütemű felszámolása a nyár folyamán; az érintett vállalatok közül néhány megalapozott piaci- és termelési kilátással rendelkező cég gyorsított privatizációja, amelyet piaci szervezeti (decentralizációs), költség-racionalizálási és pénzügyi intézkedések kísérnek.

— A tartósan fizetésképtelen, de szanálható vállalatoknál: a gazdaságos termelést biz-

gazdasági megoldást (felszámolást vagy reorganizációt) kell végezni. Átmenetileg azonban a többi vállalattal való kapcsolatok megőrzése céljából valószínűleg „ütközőket” kell kapcsolni. Ezek lehetnek pénzalapok, korlátozott hitellehetőségek, illetve egy olyan pénzügyi biztos is lehet, aki kontrollt gyakorol a vállalat eladódása felett. Ez nem jelent azonnali csődeljárást csak azt, hogy így ezeket a vállalatokat kikapcsolják klíringkörökből.

A döntés előkészítésébe feltétlenül be kell vonni az IMF-et.

A megoldás fő irányát a javaslat a privatizáció végrehajtásában látja. Ennek kapcsán foglalkozik a lehetséges megoldásokkal. Ilyen a követelések egy részének tartós átvállalása a hitelezők (bankok, szállítók, adóhatóság), illetve a tulajdonos (állami vállalatnál az állam) által, feltételezve azt, hogy a követelések az adott vállalatok privatizációjából a későbbiekben megtérülnek. Az átvállalás terheit azonban csak akkor célszerű vállalni, ha az adott vállalatoktól származó privatizációs

szóbeli kifizetési tervet — azaz optimális esetben: a névérték 66 százalékaért — a vállalati, banki stb. követeléseket.

CSŐDBIZTOS

A klíringkörök rendezése után fennmaradó vállalatoknál szükség van olyan intézményre, amely az adott vállalat átalakítását, privatizációját biztosítaná és ugyanakkor a még gazdaságos termelés fenntartásáról is gondoskodna. A klasszikus csődeljárásban ez megoldható, hiszen a felszámolás során a hitelezők képviselője, a csődbiztos teljhatalommal bír, a termelés, a vagyontárgyak értékesítése stb. tekintetében. Amennyiben a hitelezők érdemben tárgyalnak az adóssal és ennek eredményeképp csődbiztost rendelnek a vállalat pénzügyi-gazdasági átalakítására (vagy felszámolására), akkor az állam részéről ebbe a folyamatba nem kívánatos beleavatkozni. Ez esetben is célszerű azonban, hogy a Vagyonügynökség nevezzen ki egy privatizációs biztost, aki az állami tulajdon vé-

san érvényesíthető a csődeljárás. Ennek megfelelne a skandináv országokban alkalmazott úgynevezett „Stop of payment” rendszer, ahol fizetésképtelenség esetén 6 hónapig még nem indul felszámolás, viszont a kinevezett csődbiztos által aláírt kötelezettségvállalások előnyt élveznek az indulás-kori adósságokkal szemben. Egy ilyen rendszer biztonságot adhatna a gazdaságos termelés fenntartásához, érzékeltethetné mindenkivel, hogy a hitelezői veszteségek nagysága a szanálás eredményességétől függ.

A sorban állások ijesztő aránya nagymértékben akadályozza a gazdaság normális működését és a szerkezetváltását. Ugyanakkor bármiféle intézkedésnek nagy kockázata van. Féltő, hogy egy fordulónapi klíringezés után újratermelődik a kölcsönös vállalati hitelezés (nem-fizetés).

Emellett kétséges, hogy a kormányzatnak van-e arra ereje, illetve pénzügyi forrása, hogy 30—40 vállalattal szemben úgy lépjen fel, hogy egyrészt közben nem akadályozza az ésszerű termelés folytatását,

VALUTÁK A FEKETEPIACON

USA-dollár	90 forint
NSZK-márka	52 forint
Svájci frank	65—70 forint
Osztrák schilling	9 forint

A főbb európai valutaközpontokban 1990. július 17-én jegyz

	USD	GBP	CHF	DEM	ATS	NLG	FRF	BEC
1 USA-dollár (USD)	1,0000	0,5539	1,4183	1,6557	11,6525	1,8668	5,5525	34,1000
1 Angol font (GBP)	1,8055	1,0000	2,5607	2,9894	21,0386	3,3705	10,0250	61,5676
1 Svájci frank (CHF)	0,7051	0,3905	1,0000	1,1674	8,2158	1,3162	3,9149	24,0429
1 NSZK-márka (DEM)	0,6040	0,3345	0,8566	1,0000	7,0378	1,1275	3,3536	20,5955
100 Osztrák schilling (ATS)	8,5818	4,7532	12,1716	14,2090	100,0000	16,0206	47,6507	292,6411
1 Holland forint (NLG)	0,5357	0,2967	0,7597	0,8869	6,2420	1,0000	2,9743	18,2666
1 Francia frank (FRF)	0,1801	0,0998	0,2554	0,2982	2,0986	0,3362	1,0000	6,1414
100 Belga frank (BEC)	2,9326	1,6242	4,1592	4,8554	34,1716	5,4745	16,2830	100,0000
1000 Olasz líra (ITL)	0,8247	0,4568	1,1697	1,3655	9,6103	1,5396	4,5794	28,1237
1000 Japán jen (JPY)	6,7499	3,7385	9,5734	11,1758	78,6534	12,6007	37,4789	230,1721
1 Svéd korona (SEK)	0,1671	0,0926	0,2370	0,2767	1,9473	0,3120	0,9279	5,6985
1 ECU (Közös Piac) (ECU)	1,2515	0,6932	1,7750	2,0721	14,5831	2,3363	6,9790	42,6762

1990. JÚLIUS 19.

USA—JAPÁN GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

TÜZET SZÜNTESS!

Azt mondják, nyár derekán megtört a jég, új fejezet kezdődött a világ első két gazdasági hatalmának kapcsolatában. eredménnyel végződtek azok a tárgyalások, amelyek átfogó jellegük következtében új lehetőségeket nyitnak hosszú távon az amerikai áruk és szolgáltatások számára Japánban.

A Structural Impediments Initiative (SII) elnevezésű tárgyalássorozat célja a két ország gazdasági kapcsolataiban meglévő szerkezeti akadályok lebontásának megkezdése, a kereskedelmi környezet „barátságosabbá tétele” volt. Elsősorban az Egyesült Államok nyújtott be hosszú panasz- és kívánságlistát. Az egyensúly kedvéért azonban Tokió is kért néhány kereskedelmi közérzetjavító intézkedést tárgyalópartnerétől.

A békülékeny hangnemű zárónyilatkozat tételesen inkább az USA piaci törekvéseinek kedvez, de Japán is győztesként hagyta el a tárgyalásokat. A megállapodás ugyanis valószínűleg enyhíti az amerikai kongresszus és a közvélemény újabb protekcionizmust követelő hangulathullámát, s egy ideig várhatóan nem követi a „szokásos” felháborodás a kétoldalú kereskedelemről közzétett statisztikai adatokat.

Miben állapodott meg hosszas viták után a két tárgyalófélf?

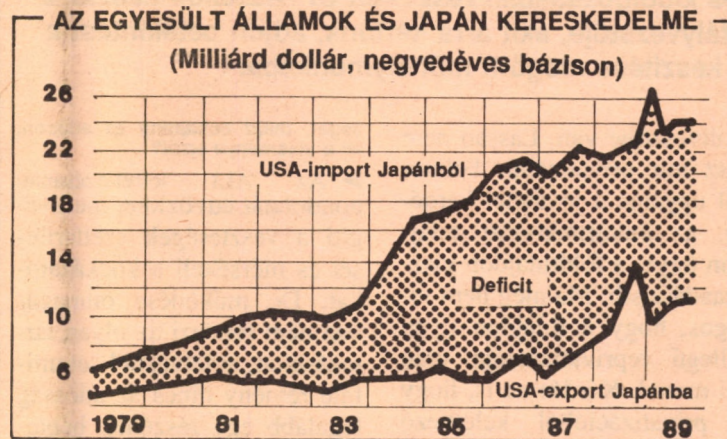
Mindenekelőtt abban, hogy mindkét fél most már komolyan veszi ígéreteit és kötelezettségvállalását. Noha a tárgyalások kezdetben az amerikai kereskedelmi mérleghiány csökkentésének módozataira irányultak a kétoldalú forgalomban, a „végkifejlet” ennél jóval szélesebb ívű volt. Japán kötelezettséget vállalt arra, hogy a következő 10 esztendőben a költségvetés 3,2 millió dollárt fordít majd az infrastruktúra fejlesztésére, elsősorban kikötők, lakótelepek és parkolók építésére.

Az amerikai tárgyalóküldöttségnek sikerült elérnie, hogy Japán a következő években a bruttó nemzeti termék (GNP) 10 százalékát

állami beruházásokra fordítja majd. Ez az eredmény természetesen az amerikai áru- és szolgáltatásexportőröknek kedvez, hiszen újabb rés nyílik számukra az eddig igencsak zárt, már-már idegenyűlő japán piacon.

Ugyancsak az amerikai exportérdekeket szolgálja, hogy Japán ígéretet tett szabadalomelfogadó politikájának meggyorsítására. A következő 5 évben Tokió a jelenlegi 37-ről 24 hónapra fogja csökkenteni az amerikai szabadalmak bejegyzésének átfutási idejét. A nagy japán áruházláncok — a megállapodás értelmében — 18-ról 12 hónapra mérséklék az amerikai áruk tesztelésének idejét, s a fogalmazási engedélyeket is jóval gyorsabban adják majd meg. Könnyítések várhatók a szigorú japán ingatlanszerzési politikában is, az amerikai cégek és magánszemélyek a jövőben valószínűleg olcsóbban és kevesebb bürokratikus „kísérlettel” juthatnak majd ingatlanokhoz, építési engedélyekhez a szigetországban.

Japán először jelentette ki, hogy a jövőben törekedni fog az élet minőségének javítására; ennek keretében az országban a termelés és az export mellett mind

Forrás: IMF

nagyobb hangsúlyt kap majd a fogyasztás ösztönzése. (Ismeretes, hogy Japán a világ legtakarékosabb országa, a lakosság jövedelmének mintegy 15 százalékát helyezi el takarékpénztárakban. Ugyanez az arány az USA-ban nem éri el a 3 százalékot.) A tokiói kormány különböző kedvezményekkel igyekszik majd a jövőben a lakosságot nagyobb fogyasztásra, vásárlásra ösztönözni, s ez az ígéret ugyancsak kellemesen cseng az amerikai exportőrök számára.

A kereskedelem nem vámjel-

gű akadályainak lebontására, valamint a fogyasztás ösztönzésére tett japán ígéretet hosszabb távon csökkenthetik az amerikai deficitet a kétoldalú kereskedelemben. Japán tehát nem vállalt újabb önkorlátozó intézkedéseket exportja fékezésére, megcsillantotta azonban — közvetlen és közvetett módon — piaca kapuinak szélesebbre tárását. A piacbővítő szerkezeti reformok, az életminőség javítására irányuló intézkedések hatása azonban csak jó néhány esztendő múlva lesz kézzelfogható az USA exportőrei számára. Japán tehát

időt nyert. Ráadásul senki sem állíthatja, hogy nem tesz átfogó, mélyreható intézkedéseket piacának bővítésére...

Nem üres a mérleg másik oldala sem, ugyanis az Egyesült Államok is tett néhány gesztus értékű ígéretet. Ezek azonban inkább a jó szándékot, mintsem a Japánnal kapcsolatos gazdaság- és kereskedelempolitika gyökeres változását fejezik ki. Az USA ígéretet tett, hogy mindent elkövet a költségvetési hiány csökkentésének érdekében, igyekszik megoldást találni a takarékpénztárak sorozatos csődjének elkerülésére, ösztönzi a magánmegtakarításokat, s nem utolsósorban javítja, emeli a közoktatás színvonalát.

Ígéret hangzott el arra is, hogy az Egyesült Államok meggyorsítja a metrikus rendszerre való áttérés folyamatát. Japán — cseles — kérésére az amerikai kormány fejleszteni fogja exportösztönző rendszerét.

Lynn Williams, a Bush-kormányzat egyik vezető gazdasági tisztviselőjének értékelése szerint az SII-tárgyalások és a megállapodás történelmi jelentőségű reform a két ország gazdasági kapcsolataiban. Noha a megállapodás nem vet véget egy csapásra a két ország kereskedelmi vitáinak és feszültségeinek, mindenesetre kevesebb ok lesz az ellenérzésekre és az indulatos összecsapásokra. Hosszú távon pedig — állapítja meg Williams — a megállapodás végrehajtása elvezethet a piacok további nyitására, valamint a látható és láthatatlan protekcionizmus mérséklődéséhez.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

GYÓGYÍR A SORBAN ÁLLÁSRA?

A sorban állásról lapunkban (FIGYELŐ, 1990/29.) kivonatossan közölt minisztertanácsi előterjesztés kidolgozásában részt vett Dr. Asztalos László, a Pénzügyminisztérium főosztályvezetője, akit arra kértünk, adjon betekintést a dokumentum készítése mögötti műhelymunkába.

Hogyan alakult ki a most előterjesztett koncepció?

► A szakmai vitákban két koncepció bontakozott ki, amelyekben sok a rokon vonás, de a különbségek sem elhanyagolhatók. Közös vonása mindkettőnek, hogy a sorban állás valós veszteségét megosztja a költségvetés, az eladó vállalat, az adós vállalat, sőt még bankszféra között is. Ugyancsak közös vonás, hogy a sorban állást egyik felfogás sem a pénzkínálat növelésével kívánja megoldani. Alapeltérés viszont a két koncepció között, hogy az egyik szerint már ma ismert az a 12-15 vállalat, amely menthetlen és nem kerülheti el a csődöt, s felszámolásra ítéltett, mert nem válhat fizetőképessé. Ez a szankció szigorú figyelmeztetés a veszélyzónába került többi vállalatnak, hogy igyekezzenek mielőbb

ti útvesztője van. Lassan nem lesz mit privatizálni. Felmerül ugyanis a jóvátétel kérdése, az önkormányzati tulajdon ügye, a földtulajdon visszaadása stb. Ma még nem világos, hogy a tulajdon ilyen jellegű reprivatizációja után mi marad. Kérdés az is, hogy a privatizációból keletkező bevételek hová folynak majd be, a folyó költségvetés és a bevételek között lesz-e közvetlen kapcsolat, vagy az csak a parlament szűrőjén keresztül valósul meg. Nagyon sok függ a privatizáció ütemezésétől. Ha ugyanis az értékesítés készpénz ellenében történik, tehát valamelyik külföldi, vagy magyar pénztulajdonos a vevő, akkor azonnal igénybe vehető ez a forrás. Ha azonban privatizációs hitelkonstrukció alakul ki, akkor a finanszírozási források

ságot, majd behajtaná az adóson. Mi a véleménye erről?

► Az ÁLI létrehozásának gondolatát üdvözlöm, mert segíti a veszteségek szétterítését és mérsékeli a kockázatokat. De működése önmagában nem rendezi az olyan tartozásokat, amelyeknél semmiféle remény nincs az adósság legalább egy részének behajtására. Az ÁLI ugyanis nincs kötelezve arra, hogy mindenfajta követelést megvegyen.

Hogyan működne az intézet?

► Az ÁLI 100 névértékű adósságot 50 százalékért vásárolna meg a hitelezőtől, vagy csak 33 százalékért veszi át „bizományba” azzal a kikötéssel, hogy a hitelező megkapja a 33 százalék feletti többlet felét. Például ha 70 százalékot tud behajtani az ÁLI, akkor a 33 százalék feletti 47 százalékon osztozik a hitelezővel, azaz 23,5 száza-

PRIVATIZÁCIÓS HITEL

Elkészült és az MNB Elnöksége már el is fogadta az állami vagyon értékesítését segítő speciális hitel, illetve az ehhez kapcsolódó refinanszírozási hitelnyújtás feltételeinek koncepcióját. A pillanatnyilag még csak tervezet szintű hitelkonstrukció kormányzati jóváhagyás után akár már a legközelebbi jövőben életre kelhet.

A privatizáció elősegítése érdekében a jövőben az Állami Vagyonügynökség az egyes ügyletekhez speciális hitel igénybevételeit engedélyezheti. A most kidolgozott, az állami vagyon értékesítéséhez kapcsolódó refinanszírozási hitelkonstrukció azonban — az 1990. évi ideiglenes Vagyonpolitikai Irányelvek érvényességi határidejének megfelelően — csak 1990. szeptember 30-ig lesz hatályban. Az új, immár a kormány tulajdonnal kapcsolatos szándékaihoz igazodó „végleges” vagyonpolitikai irányelvekkel párhuzamosan nyilván újra át kell majd tekinteni az alkalmazott hitelkonstrukciókat. De hogy addig se kelljen várni, s mielőbb megindulhasson a valós és észrevehető volumenű privatizáció, érdemes akár egy rövid, átmeneti időre is, beindítani az elképzelések szerinti hitelezést.

Még egyszer hangsúlyozva, hogy egyelőre csak terve-

vásárlására lehet felvenni. Átalakuló vállalatok esetében az előírt 20 százalék külső vásárlást nem lehet a hitelkonstrukcióval finanszírozni.

Privatizációs hitelt belföldi természetes személyek vagy kizárólag azok által létrehozott gazdasági társaságok és alkalmazotti részvényvásárlás megvalósítására létrejött szervezetek vehetnek igénybe.

Egy-egy hitelfelvevő azonban az állami vagyonrész eladási árának legfeljebb 50 százalékára kaphat csak hitelt, a vevő tehát egyéb forrásokat is kell társítson a hitelhez. A más forrásokból kifizetett vételárat szintén a Vagyonpolitikai Irányelvekben meghatározott célokra használhatja fel a Vagyonügynökség.

A hitelkonstrukció keretében bármely bank és szakosított pénzügyintézet nyújthat hitelt. A refinanszírozási hitel